

Сайтът **Държавна сигурност.com** представя текста на писателя **Георги Господинов**, поместен в немското издание на **„Жените на Варшава”** на **Георги Марков**, отпечатано наскоро от издателство **„Визер”** в Германия.

Благодарим на Георги Господинов за възможността и българските почитатели на творчеството на убития от комунистическия режим дисидент да се запознаят със съвременния поглед към едно от най-великолепните му литературни произведения.

Други градове, други истории*

Нека призная собственото си колебание пред тези няколко бележки към книгата. Романът е вече прочетен, читателят знае историята, можем ли да прибавим нещо повече, нещо извън кориците.

Колебанието ми идва оттам доколко самият текст съдържа в себе си собствения си контекст. Доколко един роман, писан преди повече от 40 години в средата на една система, която младият или отрасъл в други географии читател не познава, та доколко такъв роман се нуждае от няколко допълнителни реда.

Дали това ще придаде нови измерения на прочита, или напротив, ще ограничи универсалността и пространствата, които текстът носи в себе си. Затова ще опитам да се спася от това „или-или” на избора, предлагайки и двата варианта на прочит. Голямата книга затова е голяма, защото може да понесе всичките ни къде професионални, къде аматьорски опити и любопитства.

И така, ако освободим романа на Георги Марков от собственото си знание за социалния, политически и литературен контекст, в който е създаден, той всъщност няма да изгуби особено от своите качества и очарование. Без идеологията, върху която е покълнал и срещу която се съпротивлява, която иронизира и надмогва, „Жените на Варшава” може да бъде прочетен по нов и неочакван начин. :

Ако редуцираме максимално, можем да кажем, че това е книга за спасителната и унищожителна сила на историите, които си разменяне. Съвременен млад мъж и старец овчар седят в едно забравено от Бога място и си разменят истории. Ситуацията е достатъчно архетипна, бихме могли да си спомним Бокачо и Чосър, да се върнем по-назад, да прескочим при Шахрияр и Шехерезада. Разказват и двамата. Старецът - за своите овце, за един легендарен овен, за самодиви и нестинари... За какво разказва младият мъж - за града и за жените. Личните любовни истории от едни чужди земи, истории, които изглеждат също толкова отдалечени, колкото са и полумитологичните разкази на стареца.

В повечето класически модели от световната литература сме свикнали историите да

спасяват. Разказваш и печелиш още една нощ, както е при Шехерезада, или преодоляваш страха, оцеляваш от чумата, преминаваш неусетно пътя, преборваш скуката и пр. В романа, който току що сме прочели, историите могат да убият. В скритата битка между двата големи разказа, този на Стареца и този на Младежа, единият ще бъде повален. И, очаквано или не, поваленият е този, който идва от природата и историята, архетипния, автентичния, житейски мъдрия и силния. Старецът, който от самото начало прилича на един особен атеистичен (атавистичен) Бог, кланящ се всяка сутрин на слънцето, започва да пие отровното (змийското) мляко на историите, да отхапва греховната ябълка на познанието за други светове. Съблазнителните истории за любовта, цивилизацията, града, за другия възможен и невъзможен живот вливат сладката си отрова и карат героя сам да сложи край на живота си. Светът се е сменил, историите за жените, любовта и града се оказват спасителни за разказвача и смъртоносни за слушателя.

„Жените на Варшава” може да бъде четена и така, като книга за спасителната сила на историите и за тяхната пагубна мощ. За отровата на историите, която лекува и усмъртвява. За силата им да прибавят смисъл към иначе ефимерното и тленно всекидневие, но и да оголват отсъствието на смисъл.

Дотук съзнателно удържах прочита си извън конкретността на контекста, в който е създаден и който пресъздава романът на Георги Марков, извън биографичното и паралитературното. За да видим, че книгата работи и така. Нека сега надникнем от другата страна на луната на текста с няколко думи за биографията на тази книга и нейния автор.

„Жените на Варшава” излиза в България през важната за всички, но важна по различен начин, 1968-а година. По това време авторът ѝ Георги Марков е един от най-популярните български писатели, харесван официално и неофициално. Освен с

Писателят Георги Господинов за „Жените на Варшава” на Георги Марков

Написано от Георги Господинов
Събота, 09 Април 2011 19:56

прозата си нашумява като драматург и сценарист, въпреки че цензурата вече е започнала да сваля пиесите му от сцена. Една година след излизането на „Жените на Варшава” две негови пиеси са свалени още преди първото си представление. 1968 г. е отминала и макар да не се е случила истински в София, последствията не закъсняват и тук. Нататък историята с Георги Марков е вече малко или много известна, и тези, които са чели излязлата по-рано на немски книга „Портрет на моя двойник” с предговора на проф. Игов, вече я знаят.

През 1969-а Марков напуска България, заминава за Италия, после емигрира в Лондон и се превръща в „невъзвращенец” с присъда, която го чака в родината му. Работи в българската секция на радио БиБиСи, „Дойче веле”, „Свободна Европа”. Спомням си ясно, че баща ми се затваряше вечер в кухнята да слуша забранената „Свободна Европа” (какъв оксиморон) и задочните репортажи на Георги Марков.

Бил съм на 9-10 тогава, стоях от другата страна на заключената врата, свръхлюбопитен и залепил ухо на ключалката (радиото предизвиква воайорство през ухото). Споменът ми е само за шумене и фучене като в океан, където сред вълните изплуваха откъслечни думи, а при късмет и цели изречения. По-късно разбрах, че това е от заглушаването.

Тогава, през 1978 година, се случва онова, което влиза в историята под името „Българският чадър”. На лондонски мост Марков получава в крака си невинно убождане

с чадър, което вкарва в тялото му миниатюрна капсула със силно действаща отрова. Смъртоносният дар на българо-съветските тайни комунистически служби.

Затваряме биографичната скоба, за да дадем вторият обещан в началото прочит, да го наречем условно контекстуален.

Романът може да бъде разказан и така. Митичният старец всъщност е знатният овчар Йорго, който гледа стадо овце на местното ТКЗС в змийския пущинак Джендем баир и редовно преизпълнява плана по млеконадой. Получава от властта множество ордени и грамоти, които събира и окачва в срутената си колиба (суетата не му е чужда). С други думи старецът Йорго, дошъл от други времена, парадоксално се вписва добре в конюнктурата на новите трудови герои от социализма. Младият геолог Павел, който е учил във Варшава и там е имал своите романи с няколко жени, пристига в Джендем баир „по разпределение” и също се вписва добре в системата, даже проявява свръхусърдие да изпълни поставената задача и да стои докрай в това дяволско място.

Четен през тази призма, романът би следвало по нищо да не се различава от типичните за 60-те години в България произведения, описващи „отиването на млади интелектуалци и специалисти при народа”, „трудовете подвизи на обикновените хора” и пр. Нещо повече, тъкмо през 60-те, когато се появява тази книга, тогавашната критика дебатира върху съвременната българска белетристика, сблъсквайки концепти за „родно” и „чуждо”, за градско и селско, за „корените” (първичното) и модерното. Така, при повърхностно четене, романът сякаш се вписва съвсем правилно, праволинейно и кротко в тогавашния социалистически литературен контекст. Твърдя, че това е съзнателно избрана и много добре изиграна стратегия. Безупречен външно, текстът успява да преобърне отвътре цялата тази безупречност и да взриви жанра на социалистическия роман, който проиграва. Да сблъска двама „положителни” и „правилни” според тогавашните норми герои – старият овчар Йорго и младият геолог

Павел - и да освети тежкото безсмислие и празнота на един пропилян, изгубващ смисъла си живот, въпреки ордените и тежкия труд.

И още нещо, което ми се струва в сърцевината на този иначе кратък роман. Това е темата за света, който ни е отказан. За невъзможната география, която е и география на желанието. За захлопнатите врати, за лишаването от избора да бъдеш там, където мечтаеш да бъдеш. За Варшава, в която не сме. (Да забележим, че мечтаното, далечното друго не напуска рамките на социалистическия лагер.) И за онзи безлюден и ужасяващ Джендем баир, където сме осъдени да бъдем. За Джендем баирите ни, от които сънуваме света. Този свят, тази Варшава на мечтаното, е постижим единствено в спомена - за Павел, или в смъртта - за Йорго. Усещането за пропиляност и невъзможен излаз, идващ и от метафизически мрачния пейзаж на Джендем баир, е твърде силна и ясна метафора за живеенето по време на социализъм.

Една година след „Жените на Варшава” Георги Марков сам избира да прекрачи оттатък, в забранения свят, отвъд Варшава. Историите, които не спира да разказва в ефира на една свободна Европа, обратно на романа, се оказват спасителни за слушателите и смъртоносни за самия разказвач.

**Следговор от Георги Господинов към немското издание на „Жените на Варшава” от Георги Марков, издателство „Визер”, 2010 г.*